

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Kala (przewodniczący)

SSN Paweł Kołodziejcki

SSN Marek Motuk (sprawozdawca)

Protokolant Anna Janczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jerzego Engelkinga,
w sprawie **A. R.**

uniewinnionego z art. 270 § 2 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 13 września 2023 r.,

kasacji, wniesionej przez pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Świdnicy

z dnia 15 listopada 2019 r., sygn. akt IV Ka 489/19

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Świdnicy

z dnia 2 kwietnia 2019 r., sygn. akt VI K 48/17,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Świdnicy do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

[PŁ]

UZASADNIENIE

A. R. został oskarżony o to, że:

1. w okresie od 30 lipca 2007 r. do 6 grudnia 2007 r. w D. oraz w Ś. działając w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w krótkich odstępach czasu używał wypełnionego blankietu zaopatrzonego podpisem niezgodnie z wolą tegoż podpisanego tj. D. F. (obecnie D. D.),

tj. o czyn z art. 270 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

2. w okresie od 21 marca 2008 r. do 23 czerwca 2014 r. w J. i w Ś. działając w wykonaniu z góry powziętego zamiaru w krótkich odstępach czasu, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej:

- w toku postępowań Sądu Rejonowego w Jeleniej Górze w sprawie I Nc 219/08 oraz I C 588/08 użył blankietu opatrzonego cudzym podpisem wypełnionego niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę bowiem blankiet ten zawierał "treść umowy pożyczki z mocy, której A. R. udzielił D. F. (aktualnie D. D.) pożyczki w kwocie 38000 zł, a ta zobowiązała się ją spłacić, podczas gdy w rzeczywistości do zawarcia takiego kontraktu nie doszło przez co wprowadził w błąd i podstępnie wyłudził poświadczenie nieprawdy przez funkcjonariuszy publicznych w osobach sędziów Sądu Rejonowego w Jeleniej Górze wydających nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 4 lipca 2008 r. w sprawie I Nc 219/08 oraz wyrok z dnia 6 maja 2010 r. w sprawie I C 588/08, a także doprowadził ich do niekorzystnego rozporządzenia mieniem D. F. w postaci w/w należności głównej wraz z ustawowymi odsetkami,

- w dniu 23 czerwca 2014 r. użył poświadczającego nieprawdę wyroku Sądu Rejonowego w Jeleniej Górze z dnia 6 maja 2010 r. w sprawie I C 588/08 zaopatrzonego w klauzulę wykonalności czym zainicjował egzekucję komorniczą w sprawie Km 1395/14 prowadzoną przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Świdnicy działając tymi zrachowaniami na szkodę D. F. (aktualnie D. D.),

tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. i art. 270 § 2 k.k. i art. 270 § 2 k.k. w zw. z art. 272 k.k.
w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 273 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

Sąd Rejonowy w Świdnicy wyrokiem z dnia 2 kwietnia 2019 r.:

1. uniewinnił oskarżonego A. R. od popełnienia zarzucanego mu czynu opisanego w punkcie 1 części wyroku, tj. występku z art. 270 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.;
2. uniewinnił oskarżonego A. R. od popełnienia zarzucanego mu czynu opisanego w punkcie 2 części wstępnej wyroku, tj. występku z art. 286 § 1 k.k. i art. 270 § 2 k.k. i art. 270 § 2 k.k. w zw. z art. 272 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 273 k.k. w zw. z art. 12 k.k.;
3. na podstawie art. 230 § 2 k.p.k. nakazał zwrot oskarżonemu A. R. dowodów rzeczowych w postaci umowy pożyczki datowanej na dzień 30 listopada 2005 roku, karta 42 akt spraw i rozliczenia miesięcznego wspólników spółki, karta 41 akt sprawy, zarejestrowanych w wykazie dowód rzeczowych Prokuratury Rejonowej w D. pod nr Drz [...];
4. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz oskarżonego A. R. kwotę 2.712 (dwa tysiące siedemset dwanaście) złotych tytułem zwrotu kosztów ustanowienia w sprawie jednego obrońcy;
5. na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k. kosztami procesu obciążył Skarb Państwa.

Wyrok powyższy w całości zaskarżyli: oskarżycielka posiłkowa oraz jej pełnomocnik, a także prokurator. Oskarżycielka posiłkowa zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła obrazę przepisów postępowania, mogącą mieć wpływ na treść orzeczenia, a to:

1. art. 7 k.p.k. i art. 4 k.p.k. poprzez dokonanie dowolnej oceny dowodów, co należy odnieść do dowodu z opinii biegłego grafologa, która w sposób kategoryczny stwierdzała fałsz dokumentu umowy pożyczki z dnia 30.11.2005 roku, a której sąd bezpodstawnie częściowo odmówił wiarygodności; dowodu z wyjaśnień oskarżonego A. R. , którym sąd dał bezkrytycznie wiarę w ogóle nie weryfikując podnoszonych w nich okoliczności , a przyjmując za prawdziwe na słowo; zeznań

oskarżycielki posiłkowej, które sąd uznał za niewiarygodne, budując tą tezę w oparciu o drobne nieścisłości w jej zeznaniach, jak również upatrując tego w nieistotnych szczegółach oraz nie zasadnie jej zarzucając, że nie podnosił, iż fałsz dokumentu umowy pożyczki mógł polegać na wypełnieniu niezgodną z jej wolą treścią zobowiązania pod złożonym na niezapisanej kartce podpisem, w sytuacji gdy D. D. od początku zaprzeczała autentyczności tego dokumentu, twierdząc że został on sfalszowany;

2. art. 5 § 2 k.p.k. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w przyjęciu, że sąd wątpliwości jakie powziął, bez podjęcia próby ich usunięcia, rozstrzygał na korzyść oskarżonego, co stoi w sprzeczności z zasadą „in dubio pro reo”, która zgodnie z jednolitą linią orzecznictwa oraz przyjętym w doktrynie stanowiskiem ma zastosowanie jedynie w sytuacji, gdy wszystkie okoliczności sprawy zostały wyjaśnione i pomimo wykorzystania wszystkich istniejących możliwości dowodowych nadal pozostają nie dające się usunąć wątpliwości.

W oparciu o przytoczone zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku, gdyż „jest on całkowicie niesłuszny, a nadto jest on przedwczesny”.

Natomiast pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła obrazę przepisów postępowania, mogącą mieć wpływ na treść orzeczenia, a to:

1. art. 7 k.p.k., wobec przyjęcia braku przymiotu zupełności i kompletności opinii biegłego J. F. w zakresie ustalenia, iż podpis na umowie pożyczki z dnia 30.11.2005 roku został złożony przez D. D. (wówczas F.) in blanco, zaś treść dokumentu została nakreślona poprzez dopasowanie redakcji kolumny tekstu do uprzednio złożonego w prawym dolnym rogu podpisu „F.”, podczas gdy biegły w sposób logiczny i spójny przedstawił podstawy wysnutych wniosków, z których kategorycznie wynika, że umowa pożyczki datowana na dzień 30.11.2005 roku jest dokumentem sfalszowanym metodą przerobienia, które polegało na wykorzystaniu podpisu D. F. (aktualnie D. D.) widniejącego na czystej stronie karty papieru bez liniamentu formatu A4 do wypisania tej strony przez A. R. treścią zobowiązania finansowego oskarżycielki posiłkowej na rzecz A. R., na

które to zobowiązanie nie była wyrażona formalna akceptacja w postaci podpisu sygnującego jego treść;

2. art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez dokonanie wybiórczej oceny opinii biegłego J. F. i oparcie się na niej jedynie w zakresie ustalenia, że umowa pożyczki z dnia 30.11.2005 roku została nakreślona pismem ręcznym przez oskarżonego A. R., i że podpis „F.” w miejscu pożyczkobiorcy na umowie pożyczki z dnia 30.11.2005 roku został nakreślony przez pokrzywdzoną D. D. - wówczas F.;
3. art. 7 k.p.k. w zw. z art. 193 § 1 k.p.k. poprzez przekroczenie zasad swobodnej oceny i dokonanie własnych ustaleń w zakresie okoliczności, których stwierdzenie wymaga wiadomości specjalnych, wbrew wskazaniom wynikającym z opinii biegłego J. F.;
4. art. 7 k.p.k. poprzez dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny zeznań D. D. i uznanie ich za niewiarygodne odnośnie motywacji, czasu oraz celu złożenia deklarowanych przez nią podpisów in blanco na czystych kartach papieru, które w zaufaniu miała przekazać oskarżonemu, jak również wobec ustalenia, że kwestia złożenia podpisu in blanco została podniesiona przez oskarżycielkę posiłkową dopiero po uzyskaniu prywatnej ekspertyzy grafologicznej z dnia 20.11.2010 roku, w sytuacji gdy, pokrzywdzona konsekwentnie od momentu ujawnienia przez oskarżonego dokumentu umowy pożyczki, co nastąpiło w sprawie przed Sądem Rejonowym w Dzierżoniowie w sprawie o sygn. akt V GC 368/07, podnosiła, że nie jest to dokument autentyczny, gdyż nigdy nie zaciągała u A. R. żadnej pożyczki i nigdy nie podpisywała dokumentu o takiej treści i że dokument ten został sfalszowany, które to pojęcie jest pojęciem szerokim i obejmuje różne formy fałszerstwa dokumentu;
5. art. 7 k.p.k. poprzez dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny wyjaśnień oskarżonego A. R. i uznanie ich za wiarygodne odnośnie do okoliczności, motywów, czasu sporządzenia umowy pożyczki z dnia 30.11.2005 roku, w sytuacji, gdy z pełni miarodajnego, rzetelnego i fachowego dowodu w postaci

opinii biegłego J. F. wynika kategorię wniosek, że przedmiotowa umowa jest dokumentem sfałszowanym metodą przerobienia.

Na podstawie art. 427 § 1 k.p.k. wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sędziemu pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Natomiast prokurator podniósł zarzut obrazy przepisów postępowania, mającej wpływ na treść orzeczenia, a w szczególności art. 366 § 1 k.p.k. i art. 201 k.p.k. polegającej na niesłusznym uznaniu, że opinia biegłego z zakresu badania pisma wydana w dniu 29 czerwca 2018 r. jest niepełna i niekompletna, podczas gdy analiza zebranego materiału dowodowego wskazuje na to, że taką konstatację sąd przyjął przedwcześnie i w związku z tym również przedwcześnie uniewinnił oskarżonego.

W oparciu o przytoczony zarzut prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sędziemu I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w Świdnicy wyrokiem z dnia 15 listopada 2019 r. po rozpoznaniu apelacji utrzymał w mocy zaskarżony wyrok, obciążając Skarb Państwa kosztami postępowania odwoławczego.

Od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kasację wywiodła pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej zaskarżając go w całości oraz podnosząc zarzuty:

1. obrazy art. 433 § 1-2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. w zw. z art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k. przez ich niezastosowanie, polegający na przeprowadzeniu wadliwej kontroli odwoławczej przez dowolną i wybiórczą ocenę dowodów, wyrażającą się w:

1. w braku podania czym kierował się sąd II instancji, wydając wyrok oraz dlaczego wnioski apelacji uznał za niezasadne, a tym samym nie rozpoznanie sprawy w granicach zaskarżenia, dotyczącego zarzutu wybiórczej oceny sądu I instancji co do opinii biegłego sądowego J. F., tj. w części niespornej dotyczącej faktów przyznanych przez oskarżonego, uznając ją za „pełną i kompletną, jednoznaczną, niesprzeczną, sporządzoną na podstawie zweryfikowanego materiału porównawczego”, zaś w części mającej wpływ na

ocenę zawinienia oskarżonego, odmawiając przyznania jej waloru zupełności i kompletności w zakresie ustalenia, że podpis na umowie pożyczki z dnia 30.11.2005 r. został złożony przez pokrzywdzoną in blanco, a treść umowy została nakreślona przez dopasowanie redakcji kolumny tekstu do podpisu pokrzywdzonej złożonego w prawym dolnym rogu dokumentu;

2. braku podania czym kierował się sąd II instancji, wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski apelacji sąd uznał za niezasadne, a tym samym nie rozpoznanie sprawy w granicach zaskarżenia, dotyczącego zarzutu, że analiza opinii biegłego J. F. nie powinna być dokonana w kontekście wypowiedzi oskarżycielki posiłkowej, gdyż uzależnianie oceny opinii biegłego od wiarygodności zeznań pokrzywdzonej stanowi istotne obejście i naruszenie art. 193 k.p.k.;
3. odmowie wiarygodności zeznań oskarżycielki posiłkowej, która najpierw zeznała, że nie podpisała spornego dokumentu tj. umowy pożyczki z dnia 30.11.2005 r., a następnie wskazywała, że dokument ten został podrobiony w ten sposób, że treść umowy została naniesiona na dokument podpisany przez nią in blanco, podczas gdy twierdzenia te się nie wykluczają, biorąc pod uwagę, że pokrzywdzona w pierwszej kolejności takiej umowy zgodnie ze swoją wiedzą i wolą nie podpisywała, a dowiedziawszy się, że podpis jest przez nią nakreślony, uznała, że treść umowy została dodana na dokumencie in blanco, wszak przebiegu zdarzenia *tempore criminis* znać nie mogła, wiedziała jedynie, że o takiej umowie z jej strony nie mogło być mowy;
4. obrazy art. 433 § 1-2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 193 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. przez ich niezastosowanie, wyrażającej się w braku podania czym kierował się sąd II instancji, wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski apelacji sąd uznał za niezasadne, a tym samym nie rozpoznanie sprawy w granicach zaskarżenia, dotyczącego zarzutu wydania przez sąd I instancji orzeczenia w oparciu o ustalenia własne, wbrew ustaleniom opinii biegłego z zakresu badania pisma ręcznego, mimo że stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymagało wiadomości specjalnych i zasięgnięcia opinii biegłego, a nadto nie zasięgnięto opinii innych biegłych;

5. obraży art. 433 § 1-2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 167 k.p.k. w zw. z art. 201 k.p.k. przez ich niezastosowanie, wyrażającej się w nie rozpoznaniu sprawy w granicach zaskarżenia, poprzez nie odniesienie się przez sąd II instancji do zarzutu powzięcia wątpliwości przez sąd I instancji co do zupełności opinii biegłego J. F., a w konsekwencji nieprzeprowadzenie przez Sąd I i II instancji z urzędu dowodu z:
1. uzupełniającej opinii biegłego J. F. w zakresie dopuszczenia do materiału porównawczego życiorysu oskarżonego, ewentualnie zbadania jego autentyczności w razie kwestionowania jej przez oskarżonego, zapytania biegłego, dlaczego ten dokument uważa za właściwy do badań porównawczych, a także zlecenia badań porównawczych z dokumentem k. 706, co sąd I instancji a priori uznał za przemawiające na korzyść oskarżonego, a sąd II instancji nie odniósł się do tego zarzutu;
 2. opinii innych biegłych przez zaniechanie skierowania kwestionowanych dokumentów do zbadania do Katedry Kryminalistyki Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, celem wydania opinii, jak zalecało Centrum Ekspertyz Sądowych w Warszawie;
 3. opinii innego biegłego celem wydania opinii na podstawie metody graficzno - porównawczej z uwagi na brak zweryfikowanego materiału porównawczego od oskarżycielki posiłkowej, podczas gdy materiały takie można było uzyskać po zawezwaniu, a tym samym niezasadnym stwierdzeniu, że wątpliwości jakie zachodzą w sprawie nie dają się usunąć, a w konsekwencji niewłaściwym zastosowaniu art. 5 § 2 k.p.k. skutkującym przedwczesnym uniewinnieniem oskarżonego A. R..

Powołując się na przytoczone wyżej zarzuty, skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Świdnicy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację prokurator, nie podzielając zarzutów i argumentacji skarżącej, wniósł o oddalenie jej, jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej jest zasadna w zakresie zarzutów rażącej obrazy art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k.

Zgodnie z treścią powołanego przepisu sąd odwoławczy jest obowiązany rozważyć wszystkie wnioski i zarzuty wskazane w środku odwoławczym. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, iż naruszenie dyspozycji art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. będzie miało miejsce nie tylko wówczas, gdy do określonego zarzutu sąd odwoławczy w ogóle się nie odniesie, ale i wtedy, gdy odniesie się do niego w sposób ogólnikowy, oderwany od realiów rozpoznawanej sprawy, nierzetelny, z pominięciem argumentów środka odwoławczego. Właściwe zrealizowanie obowiązków wynikających z art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. wymaga od sądu odwoławczego nie tylko niepomijania żadnego zarzutu podniesionego w środku odwoławczym, ale także starannego ustosunkowania się do każdego z tych zarzutów oraz wykazania za pomocą konkretnych, znajdujących oparcie w ujawnionych w sprawie okolicznościach, argumentów, dlaczego uznano poszczególne zarzuty apelacji za trafne, bądź bezzasadne. Miernikiem sposobu zrealizowania przez sąd odwoławczy tych powinności jest uzasadnienie orzeczenia tego sądu. Konfrontując jego treść z treścią rozpoznawanych przez ten sąd środków odwoławczych można wnioskować o tym, czy te wspomniane obowiązki zostały w toku kontroli instancyjnej respektowane w sposób, który pozwoli uznać jej rzetelność (wyrok SN z dnia 7.12.2021 r., IV KK 496/20, LEX nr 3343334; zob. też m.in.: wyrok SN z dnia 8.12.2022 r., V KK 336/21, LEX nr 3449814; wyrok SN z dnia 13.05.2022 r., I KK 36/21, LEX nr 3425233; wyrok SN z dnia 26.07.2022 r., II K.K.; wyrok SN z 21.01.2022 r., II KK 120/21, LEX nr 332765).

Analiza treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku sądu *ad quem* prowadzi do wniosku, iż sąd ten nie wywiązał się z obowiązku rzetelnego i merytorycznego rozważenia większości zarzutów podniesionych w apelacjach, a do niektórych z nich w ogóle nie odniósł się, a więc przyjąć należy, że nie poddał ich kontroli instancyjnej.

Oskarżycielka posiłkowa oraz jej pełnomocnik we wniesionych apelacjach podnieśli zarzuty obrazy art. 7 k.p.k., w których zarzucali sądowi I instancji dowolność

oceny opinii biegłego sądowego grafologa, wyjaśnień oskarżonego A. R. i zeznań D. F. (obecnie D.). Dowolność oceny opinii biegłego w ocenie skarżących polegała na uznaniu wydanej przez niego opinii za zupełną i kompletną, jednoznaczną, niesprzeczną, sporządzoną na podstawie zweryfikowanego materiału porównawczego – a w konsekwencji za wiarygodną - w części stwierdzającej, iż umowa pożyczki z dnia 30 listopada 2015 r. została nakreślona pismem ręcznym przez oskarżonego, a podpis „F.” w miejscu pożyczkobiorcy na tejże umowie został nakreślony przez D. F. (obecnie D.). Jednocześnie sąd I instancji uznał powyższą opinię za niewiarygodną w zakresie ustalenia, iż podpis na wspomnianej umowie został złożony przez D. F. (obecnie D.) *in blanco*, a treść umowy została nakreślona poprzez dopasowanie redakcji kolumny tekstu do wspomnianego podpisu „F.” złożonego w prawym dolnym rogu dokumentu, uznając ją za niepełną i niekompletną, niespójną i niekonsekwentną. Oskarżycielka posiłkowa nadto zarzuciła sądowi a *quo* obrazę art. 5 § 2 k.p.k. polegającą na uznaniu, że wynikające z treści opinii biegłego wątpliwości są nieusuwalne, co skutkowało nieprawidłowym zastosowaniem w sprawie wynikającej z treści tego przepisu zasady *in dubio pro reo*.

Odnosząc się do zarzutu obrazy art. 7 k.p.k. w zakresie oceny opinii biegłego grafologa sąd *ad quem* argumentował, iż nie dostrzega podstaw do kwestionowania uprawnień sądu I instancji do oceny wiarygodności opinii biegłego grafologa. Opinia ta została oceniona w kontekście całokształtu materiału dowodowego zebranego w sprawie, a w szczególności okoliczności jej wydania, wiarygodnych wyjaśnień oskarżonego oraz wewnętrznie sprzecznych zeznań D. F. (obecnie D.).

Na podstawie lapidarnej treści uzasadnienia wyroku oraz powołanej w nim argumentacji należy skonstatować, iż dokonując oceny zarzutów apelacyjnych sąd odwoławczy naruszył podstawowe standardy rzetelnej kontroli instancyjnej zaskarżonego wyroku, co potwierdza zasadność podniesionych przez pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej w kasacji zarzutów rażącej obrazy art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. W uzasadnieniu apelacji pełnomocnik oskarżycielki argumentował, iż „Dyskwalifikując *opinie biegłego (a tak w istocie postąpiono w niniejszej sprawie ze znaczną częścią opinii)*, sąd musi wykazać, że jest ona oparta na błędnych przesłankach, względnie nie odpowiada aktualnemu stanowi wiedzy w danej

dziedzinie lub też jest sprzeczna z zasadami logicznego myślenia. Procedura karna nie daje sądowi prawa do arbitralnego dyskwalifikowania opinii bez wykazania, że jest ona niepełna lub niejasna albo też nierzetelna. Przy tym, jeżeli, tak jak w przedmiotowej sprawie, sąd nie akceptuje wniosków opinii dotyczących istotnych dla rozstrzygnięcia okoliczności, których stwierdzenie wymaga wiadomości specjalnych (art. 193 § 1 k.p.k.), to sąd ten nie może wówczas zanegować wydanej opinii bez powołania innego biegłego, posiadającego tego typu wiadomości, czyli innymi słowy, sąd nie może zastępować biegłych w opiniowaniu w zakresie wiedzy specjalistycznej. Stwierdzić zatem należy, że sąd co do zasady ma prawo zdyskwalifikować część czy całość opinii (jednak w niniejszej sprawie nie miał ku temu podstaw), ale nie poprzez pominięcie tego dowodu w zakwestionowanej części. Obowiązkiem sądu w takiej sytuacji jest uzupełnienie postępowania w powyższym zakresie w trybie określonym w art. 201 k.p.k. (...) Zatem w postępowaniu jurysdykcyjnym, to sąd orzekający decyduje, czy wezwać ponownie tych samych biegłych, czy też powołać innych w zależności od tego, które z tych rozwiązań uzna w konkretnych realiach za celowe. Oczywiście było, zakładając słuszność wyrażonej przez sąd rejonowy oceny o braku przymiotu zupełności i kompletności opinii biegłego J. F. w zakresie ustalenia, iż podpis na umowie z dnia 30.11.2005 roku został złożony przez D. D. (wówczas F.) in blanco, zaś treść dokumentu została nakreślona poprzez dopasowanie redakcji kolumny tekstu do uprzednio złożonego w prawym dolnym rogu podpisu „F.” (skarżący stoi na stanowisko, że wyrażona przez Sąd Rejonowy ocena opinii biegłego w tej części jest niespójna, wybiórcza i dowolna), że w takiej sytuacji, materializował się obowiązek postępowania zgodnie z regułą określoną w art. 201 k.p.k. który stanowi, że jeżeli opinia jest niepełna lub niejasna, albo jeżeli zachodzi sprzeczność w samej opinii lub pomiędzy opiniami, sąd może wezwać ponownie tych samych biegłych lub powołać innych. Wprawdzie w powyższym przepisie użyto zwrotu "sąd może", ale w sytuacji, gdy opinia, obiektywnie oceniona, jawi się jako niejasna lub gdy jest sprzeczna z wcześniejszymi opiniami wydawanymi przez jednego z biegłych, który uczestniczył w wydaniu nowej opinii, owa możliwość przeradza się w obowiązek sądu. Brak zatem postąpienia w sposób określony w treści przepisu art. 201 k.p.k., stanowi jego ewidentną obrazę i to o charakterze, który nie tylko mógł, ale wręcz, miał wpływ na treść rozstrzygnięcia w sprawie, skoro

rozważana tutaj opinia była elementem przesądzającym o uniewinnieniu oskarżonego.”

Zgodzić się należy ze stanowiskiem autorki kasacji, iż wbrew nakazowi wynikającemu z treści art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k., do podniesionej w apelacji argumentacji nie odniósł się sąd I instancji mimo tego, iż znajduje ona oparcie w judykaturze i piśmiennictwie. Nakaz zasięgnięcia opinii biegłego wynikający z art. 193 § 1 k.p.k. implikuje konieczność przyjęcia kilku założeń. Po pierwsze, organ procesowy jest zobligowany do dopuszczenia takiego dowodu nawet w sytuacji, gdyby sam posiadał wiedzę specjalną (wyrok SN z 1.04.1988 r., IV KR 281/87, OSNKW 1988/9–10, poz. 69). Ponadto ustalenie danej okoliczności nie jest możliwe przez odrzucenie wszystkich opinii i przyjęcie własnego stanowiska w danej kwestii (wyrok SN z 3.03.1981 r., IV KR 271/80, OSNPG 1981/8–9, poz. 101). Wreszcie reguła ta uniemożliwia zastąpienie opinii biegłego innym dowodem, jak np. dowodem z dokumentu [(np. nie jest możliwe zastąpienie opinii z zakresu medycyny sądowej zaświadczeniem o stanie zdrowia – por. wyrok SN z 20.08.1980 r., V KRN 178/80, OSNPG 1981/5, poz. 52) - M. Kurowski [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, red. D. Świecki, LEX/el. 2023, art. 193].

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż niezasadne jest zastępowanie przez sąd wiedzy specjalistycznej własnymi ustaleniami. Sytuacja, w której założenia przyjęte w opinii są nielogiczne, błędne lub budzą zastrzeżenia w porównaniu z materiałem dowodowym sprawy, jest sytuacją kreującą niejasność, a nawet wewnętrzną sprzeczność opinii, co zgodnie z dyspozycją art. 201 k.p.k. wymaga podjęcia próby wyjaśnienia tych kwestii poprzez wezwanie tego samego biegłego lub dopuszczenie dowodu z opinii nowego biegłego (wyrok SN z dnia 19.11.2021 r., IV KK 332/21, LEX nr 3330779; zob. też.: wyrok SN z dnia 7.12.2021 r., IV KK 496/20, LEX nr 3343334).

Rażące uchybienia w zakresie kontroli instancyjnej oceny dowodu opinii biegłego grafologa muszą skutkować uznaniem jej za nieprawidłową także w zakresie oceny wyjaśnień oskarżonego i zeznań oskarżycielki posiłkowej D. F. (obecnie D.). Dowody te są bowiem ściśle zsynchronizowane i muszą być oceniane we wzajemnym powiązaniu. Słuszny jest przy tym podniesiony przez autorkę kasacji

zarzut, iż o wiarygodności opinii biegłego nie mogą przesądzać osobowe źródła dowodowe, które nie posiadają wiadomości specjalnych.

Zasadny jest także podniesiony przez skarżącą w kasacji zarzut nierozpoznania przez sąd *ad quem* zawartego w apelacji zarzutu obraży art. 5 § 2 k.p.k. Lektura uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego prowadzi do wniosku, iż sąd ten w ogóle nie odniósł się zarówno do tego zarzutu, jak i argumentacji zawartej w uzasadnieniu apelacji, rażąco naruszając w ten sposób art. 433 § 2 k.p.k. Zgodnie z utrwalonym i nie budzącym wątpliwości poglądem Sądu Najwyższego przewidziana w art. 5 § 2 k.p.k. zasada *in dubio pro reo* aktualizuje się dopiero wówczas, gdy po rzetelnym przeprowadzeniu oceny zebranych w sprawie dowodów, w sposób zgodny z wymogami art. 7 k.p.k., pozostają nie dające się usunąć wątpliwości. Wówczas należy je tłumaczyć na korzyść oskarżonego (postanowienie SN z dnia 14.07.2022 r., I KK 265/22, LEX nr 3402057). Reguła z art. 5 § 2 k.p.k. ma zastosowanie jedynie wówczas, gdy zostały wyczerpane wszystkie możliwości poznawcze, a mimo to nie dało się usunąć zaistniałych wątpliwości, a wynikający z niej nakaz dotyczy wyłącznie organu procesowego. Dla oceny, czy nie został naruszony zakaz tłumaczenia nieusuwalnych wątpliwości na niekorzyść oskarżonego, nie jest istotne zgłoszenie wątpliwości przez stronę postępowania, ale wyłącznie to, czy orzekający w sprawie sąd, w realiach konkretnej sprawy, rzeczywiście je powziął i mimo to rozstrzygnął je na niekorzyść oskarżonego (postanowienie SN z dnia 29.09.2021 r., III KK 345/21, LEX nr 3517462).

W realiach niniejszej sprawy – na co trafnie wskazuje skarżąca – powzięte przez sąd I instancji wątpliwości, co do opinii biegłego sądowego grafologa mogły być usunięte poprzez uzyskanie opinii innych biegłych (m. in. z Instytutu Ekspertyz Sądowych im prof. Sehna w Krakowie lub Wydziału Kryminalistyki Uniwersytetu Wrocławskiego), których tenże sąd nie powołał. Wobec tego zgodzić się należy z autorką kasacji, iż zastosowanie przy dokonywaniu ustaleń faktycznych zasady *in dubio pro reo* było przedwczesne i stanowiło naruszenie art. 5 § 2 k.p.k.

Stwierdzone uchybienia o charakterze rażącym niewątpliwie mogły mieć istotny wpływ na treść wyroku, albowiem dotyczyły dowodów, których prawidłowa

ocena w niniejszej sprawie ma zasadniczy wpływ na treść rozstrzygnięcia co do *meritum*.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Świdnicy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Rozpoznając ponownie sprawę sąd odwoławczy winien dokonać rzetelnej kontroli instancyjnej zaskarżonego wyroku zgodnie ze standardami przyjętymi w judykaturze, wywiązując się w pełni z wynikających z treści art. 433 § 2 k.p.k. obowiązków, a następnie uargumentować swoje stanowisko w uzasadnieniu wyroku, które winno być sporządzone z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 457 § 3 k.p.k.

[SOP]

(r.g.)